

**Програмові вимоги з навчальної дисципліни
«Трудове право України»**

Тема №1 Трудове право як галузь права України

Трудове право як одна з галузей права України. Поняття трудового права. Трудове право як галузь права, наука, навчальна дисципліна, галузь законодавства.

Предмет трудового права, трудові відносини працівників і тісно пов'язані з ними суспільні відносини. Сфера дії норм трудового права.

Функції трудового права й їх роль в умовах становлення ринкової економіки.

Метод правого регулювання трудових відносин. Державно-нормативний метод та метод договірної регулювання трудових відносин. Ознаки та особливості методу трудового права.

Відмежування трудового права від суміжних галузей права (цивільного, адміністративного, права соціального забезпечення, цивільного процесу, виправно-трудоного).

Система трудового права як галузі права.

Тема №2. Джерела трудового права

Поняття джерел трудового права України, та їх види.

Форми вираження джерел трудового права. Класифікація джерел трудового права.

Конституція України як основне джерело трудового права.

Міжнародно-правові акти, як джерело трудового права.

Кодекс законів про працю та Закони України, що регулюють трудові правовідносини працюючих.

Підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють трудові відносини.

Локальні нормативно-правові акти.

Місце судової практики у застосуванні законодавства про працю.

Загальне і спеціальне законодавство про працю.

Особливості регулювання праці деяких категорій працівників. Особливості регулювання трудових відносин при запровадженні воєнного стану.

Співвідношення міжнародних договорів про працю і законодавства України.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі і за категоріями працівників.

Тема №3. Принципи трудового права

Поняття і значення основних принципів трудового права України. Економічна і соціальна основа принципів трудового права України. Зміст і конкретизація основних принципів трудового права. Класифікація принципів трудового права України. Співвідношення загальних принципів з галузевими.

Загальні принципи правового регулювання трудових відносин, що відображені в основних правах і обов'язках громадян і які закріплені в Конституції України та в КЗпП України та міжнародних актах.

Принципи трудового права, що закріплені в Законах України та інших актах.

Зміст основних принципів трудового права: добровільності праці; право на працю, організаційні та правові гарантії сприяння зайнятості й матеріального забезпечення у випадку безробіття; свободи і рівноправності сторін трудового договору; свободи і добровільності укладення трудового договору; стабільності трудових відносин; забезпечення державою мінімальних гарантій; законодавчого обмеження тривалості робочого часу і законодавчого закріплення часу відпочинку; оплати праці; обґрунтованості дисциплінарної й матеріальної відповідальності; створення здорових і безпечних умов праці; пріоритетності життя і здоров'я працівників; обов'язковості для сторін трудового договору вимог законодавства по охороні праці; свободи об'єднання в громадські та професійні організації; обов'язковості державного

соціального страхування і забезпечення працюючих допомогами і пенсіями при настанні страхових випадків; державного посередництва при вирішенні трудових спорів (конфліктів).

Тема №4. Трудові правовідносини: поняття і структура

Поняття і система правових відносин. Поняття трудового правовідношення, його особливості. Відмінність трудового правовідношення від суміжних з ним правовідносин: цивільного, адміністративного, соціального забезпечення.

Суб'єкти трудових правовідносин. Трудова правоздатність, дієздатність громадян, підприємств, установ, організацій в сфері трудового права.

Громадяни (працівники) як суб'єкти трудового права. Співвідношення правового статусу працівника і правового статусу інших осіб (іноземця).

Поняття „роботодавець” та його види. Роботодавець як юридична особа. Роботодавець як фізична особа: роботодавці – суб'єкти малого підприємництва; роботодавці – фізичні особи.

Підприємства, установи, організації як суб'єкти трудового права.

Власник підприємства та організації і його управлінські повноваження по організації праці працюючих. Уповноважений власником орган по управлінню підприємством і організацією. Співвідношення понять „власник підприємства” і „адміністрація підприємства”, „керівник підприємства, установи, організації”, „засновник юридичної особи”. Правовий статус керівників підприємства, установи, організації як суб'єктів трудових відносин.

Трудовий колектив як суб'єкт трудового права. Поняття, види, основні функції і повноваження трудових колективів. Законодавство про трудові колективи і його загальна характеристика. Форми і методи здійснення повноважень трудових колективів. Правовий статус колективу виробничої бригади та його повноваження. Органи трудового колективу (загальні збори, рада трудового колективу), їх повноваження.

Первинна профспілкова організація підприємства, як суб'єкт трудового права. Правове положення профспілок. Основні функції і права профспілок. Роль первинної профспілкової організації підприємства у виникненні, зміні та припиненні трудового договору. Їх права у захисті трудових прав працівників, встановленні умов праці, в регулюванні заробітної плати, робочого часу, у контролі і нагляді за дотриманням законодавства про працю, колективного договору і трудового договору.

Зміст трудових правовідносин, основні права і обов'язки суб'єктів.

Підстави та умови виникнення, зміні та припинення трудових правовідносин. Індивідуальні та колективні правовідносини в сфері трудового права.

Тема № 5 Міжнародно-правове регулювання праці

Поняття та суб'єкти міжнародно-правового регулювання праці.

ООН цілі та завдання. Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.

Міжнародна організація праці (МОП), її цілі та завдання. Характеристика конвенцій і рекомендацій МОП у сфері зайнятості та укладення колективних та трудових договорів. Конвенції і рекомендації МОП, ратифіковані Україною.

Рада Європи, її цілі та завдання. Акти Ради Європи: Європейська соціальна хартія(переглянута), Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод.

Європейський Союз його цілі та завдання, судова практика Європейського суду з захисту прав людини, котрі встановлюють міжнародні стандарти в сфері праці.

Двосторонні та багатосторонні договори України про працевлаштування і соціальний захист працівників.

Права громадян за кордоном. Трудові права іноземців в Україні.

Тема № 6 Забезпечення зайнятості та працевлаштування

Поняття та види зайнятості. Закон України "Про зайнятість населення", його характеристика і значення. Право на зайнятість. Зайняте населення.

Поняття і форми працевлаштування громадян.

Державні гарантії у сфері зайнятості населення. Право особи на вибір місця, виду

діяльності та роду занять. Право особи на професійну орієнтацію. Право особи на професійне навчання. Право особи на соціальний захист у разі настання безробіття. Право особи на трудову діяльність за кордоном. Право особи на захист від проявів дискримінації у сфері зайнятості населення. Право особи на доступ до інформації у сфері зайнятості населення. Право особи на захист прав у сфері зайнятості населення.

Додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню. Категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню. Особливості працевлаштування деяких категорій громадян.

Державна політика у сфері зайнятості населення. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції. Заходи сприяння зайнятості населення. Професійна орієнтація та професійне навчання. Послуги посередництва у працевлаштуванні. Застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Соціальний діалог на ринку праці. Участь професійних спілок та їх об'єднань у забезпеченні зайнятості населення. Масове вивільнення працівників з ініціативи роботодавця.

Безробіття. Поняття безробітного, статус зареєстрованого безробітного. Права та обов'язки зареєстрованих безробітних. Порядок реєстрації громадян як безробітних. Поняття "підходяща робота".

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від безробіття. Види виплат та допомог. Допомога по частковому безробіттю.

Тема №7 Колективні договори та угоди

Загальна характеристика законодавства про колективні договори і угоди. Поняття колективного договору. Види колективних договорів. Сторони колективного договору, угоди і порядок його укладання. Юридичне та господарське значення колективних договорів і угод. Правове регулювання колективних договорів.

Форма колективного договору, угоди.

Зміст колективного договору. Нормативні і зобов'язальні умови колективного договору, угоди. Структура колективного договору і правове значення додатків до колективного договору.

Порядок укладення, строк дії та перевірка виконання колективного договору. Реалізація колективного договору, контроль за його виконанням. Відповідальності за порушення колективних договорів, угод.

Поняття угоди. Види угод, їх сторони і зміст. Генеральна угода. Галузева угода. Регіональна угода. Вирішення розбіжностей під час укладання колективних договорів та угод.

II. Особлива частина

Тема № 8. Трудовий договір

Поняття та значення трудового договору. Реалізація, шляхом укладання трудового договору, конституційного права громадян на працю. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, які пов'язані з працею (підряд, доручення).

Трудовий договір як підстава виникнення трудових правовідносин. Гарантії при прийнятті на роботу. Гарантії при прийнятті на роботу неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей, інвалідів та інших категорій громадян.

Сторони трудового договору. Строки трудового договору. Зміст трудового договору. Необхідні і додаткові умови трудового договору.

Форма трудового договору. Випадки, коли додержання письмової форми трудового договору є обов'язковим.

Загальний порядок укладання трудового договору. Документи, що повинні бути поданими при укладанні трудового договору. Порядок оформлення трудового договору. Трудова книжка і порядок її оформлення при прийнятті на роботу.

Види трудових договорів: договори, що укладаються за сумісництвом, на сезонну та тимчасові роботи та інші. Особливості тимчасового і сезонного трудового договору. Трудовий договір за суміщенням і сумісництвом.

Випробування при прийнятті на роботу. Строки випробування. Результати випробування при прийнятті на роботу.

Переведення на іншу роботу і його відмінність від переміщення, відсторонення і звільнення. Види переведень на іншу роботу. Переведення на іншу постійну роботу. Зміна істотних умов праці. Тимчасові переведення на іншу роботу в разі виробничої потреби, для заміни відсутнього працівника, в разі простою, на вимогу працівника. Заборона переведення на некваліфіковані роботи.

Атестація працівників та її значення, правові наслідки атестації. Поняття і випадки відсторонення від роботи. Правове регулювання відсторонення від роботи.

Підстави припинення трудового договору. Класифікація підстав припинення трудового договору. Порядок припинення трудового договору. Звільнення працівника.

Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Попередження роботодавця про розірвання трудового договору. Розірвання строкового договору з ініціативи працівника.

Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Основні і додаткові підстави розірвання трудового договору. Розірвання трудового договору на вимогу органів, які не є його стороною (за вимогою третіх осіб).

Переважає право на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці. Порядок розірвання трудового договору його оформлення та проведення розрахунку з працівником.

Вихідна допомога (розмір і випадки виплати). Правові наслідки незаконного звільнення з роботи.

Правові гарантії при звільненні чи відстороненні працівників від роботи.

Тема № 9. Правове регулювання робочого часу

Поняття робочого часу, значення та порядок встановлення, правове регулювання. Правові нормативи робочого часу. Поняття і види робочого тижня, робочої зміни і робочого дня. Нормальна та скорочена тривалість робочого часу. Неповний робочий день.

Поняття режиму і обліку робочого часу та порядок його встановлення. Початок і закінчення роботи. Поділ робочого дня на частини.

Загальний та спеціальні режими робочого часу. 5-денний, 6-денний робочий тиждень. Робота за змінами. Вахтовий метод організації робіт, його суть. Чергування. Гнучкі графіки роботи. Ненормований режим праці. Надомна праця. Дистанційний режим роботи. Підсумковий облік робочого часу.

Тривалість роботи напередодні святкових, вихідних і неробочих днів. Тривалість роботи в нічний час.

Поняття надурочних робіт і порядок їх застосування. Обмеження надурочних робіт і заборона залучення до них окремих категорій працюючих.

Тема № 10. Правове регулювання часу відпочинку

Поняття і види часу відпочинку. Перерви протягом робочого дня і між робочими змінами. Щоденні перерви у роботі. Щотижневий відпочинок. Особливості встановлення вихідних днів. Заборона роботи у вихідні дні. Святкові та неробочі дні. Щотижневий відпочинок. Щорічні відпустки.

Право на відпустку, гарантії забезпечення права на відпустку. Поняття і види відпусток. Щорічні відпустки. Види щорічних відпусток. Щорічна основна відпустка. Додаткові відпустки, їх види і підстави надання, їх тривалість. Соціальні відпустки. Відпустки без збереження заробітної плати.

Порядок надання відпусток. Графіки відпусток. Допустимі випадки перенесення відпусток. Обчислення стажу роботи, що дає право на відпустку. Недопустимість заміни відпустки грошовою компенсацією.

Тема № 11. Правове регулювання оплати праці

Поняття заробітної плати, та методи правового регулювання оплати праці: Державне регулювання заробітної плати. Договірне регулювання заробітної плати. Система організації оплати праці. Мінімальна заробітна плата. Гарантії забезпечення мінімальної заробітної плати.

Структура заробітної плати: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, інші заохочувальні і компенсаційні виплати. Надбавки і доплати до заробітної плати.

Форми оплати праці. Системи оплати праці. Відрядна система та погодинна система оплати праці. Тарифна система оплати праці. Тарифна сітка. Схема посадових окладів.

Оплата праці при відхиленні від умов роботи, передбачених тарифами. Особливості оплати праці при виконанні надурочних і нічних робіт, робіт у вихідні та святкові дні.

Індексація заробітної плати.

Організація оплати праці на підприємствах. Порядок виплати заробітної плати. Обчислення середнього заробітку. Строки, періодичність і місце виплати заробітної плати.

Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати. Відрахування, що можуть проводитися за наказом чи розпорядженням власника. Поняття гарантійних виплат і їх види. Гарантійні доплати та їх види. Поняття компенсаційних виплат та їх види. Індексація заробітної плати.

Тема № 12. Дисципліна праці. Дисциплінарна відповідальність.

Поняття і значення дисципліни праці. Правові методи забезпечення трудової дисципліни.

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Види правил внутрішнього трудового розпорядку та їх юридичне значення (типові, галузеві, локальні). Обов'язки працівника та роботодавця. Методи забезпечення порядку на підприємствах, установах, організаціях.

Поняття, підстави, заходи і порядок застосування заохочень.

Поняття дисциплінарної відповідальності працівників. Види дисциплінарної відповідальності. Поняття дисциплінарного проступку. Підстави та умови дисциплінарної відповідальності. Види дисциплінарних стягнень, порядок їх застосування, оскарження і зняття.

Повноваження трудових колективів, профспілкових комітетів у забезпеченні трудової дисципліни.

Тема № 13. Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин

Поняття матеріальної відповідальності. Матеріальна відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації і її відмінність від цивільно-правової відповідальності.

Підстави і умови матеріальної відповідальності працівників за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації. Види матеріальної відповідальності працівників.

Обмежена матеріальна відповідальність. Повна матеріальна відповідальність працівників і випадки її застосування. Підвищена(кратна) матеріальна відповідальність. Колективна(бригадна) матеріальна відповідальність.

Межі матеріальної відповідальності. Визначення розміру шкоди і порядок її відшкодування. Обставини, які підлягають врахуванню при визначенні розміру відшкодування.

Порядок покриття шкоди, заподіяної працівником.

Матеріальна відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові. Підстави та умови відповідальності та її розміри.

Матеріальна відповідальність за моральну шкоду завдану працівникові її умови та підстави.

Тема № 14. Правове регулювання охорони праці

Поняття охорони праці та її правове регулювання. Принципи правової охорони праці. Гарантії прав громадян на охорону праці. Закон України "Про охорону праці".

Інструктаж і навчання працівників правилам з охорони праці. Види інструктажів.

Загальні та спеціальні правила з охорони праці. Міжгалузеві і галузеві нормативні акти про охорону праці.

Правова охорона праці на важких, небезпечних і шкідливих роботах. Правила особливої охорони праці жінок, молоді та осіб з інвалідністю. Медичні огляди.

Відповідальність керівників за порушення законодавства про працю і правил з охорони праці.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Тема № 15. Трудові спори і порядок їх вирішення

Поняття трудових спорів і їх класифікація. Причини виникнення трудових спорів і шляхи їх усунення. Позасудовий і судовий порядок вирішення трудового спору.

Органи по розгляду індивідуальних трудових спорів і основні принципи їх організації. Компетенція комісій по трудових спорах. Порядок і строки розгляду індивідуальних трудових спорів у КТС. Виконання рішень комісій по трудових спорах на підприємствах, установах, організаціях. Обмеження повороту виконання рішення по трудових спорах.

Розгляд індивідуальних трудових спорів у судовому порядку. Строки та порядок звернення до суду за вирішенням трудових спорів. Позовна давність у трудовому праві.

Порядок розгляду колективних трудових спорів (конфліктів). Право на страйк і його організація. Правові наслідки незаконного страйку.

Тема № 16. Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю

Нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю, відповідальність за його порушення. Поняття нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю як гарантія охорони трудових прав працівників.

Державний нагляд та контроль за дотриманням законодавства про працю їх правовий статус і повноваження.

Громадський нагляд і контроль за дотриманням норм трудового законодавства.

Професійні спілки у контролі за додержанням законодавства про працю. Повноваження трудових колективів підприємств, установ, організацій по контролю за додержанням законодавства про працю.